

Розн. Po spojkách как бы, как будто бы, будто бы se užívá označovačho zprůsobní, v. II § 338. Po spojkách чтобы, если бы lze za jistých podmínek užít infinitivu, v. II, §§ 383, 389.

407 ČÁSTICE

Částice (*частички*) udávající obecný ráz vět (v. II § 134) nebo významově odlišnější větě členy, např. - *Разве он не приехал?* *Сорак он не приїїт?* - *Неужели это правда?* *Je to možné, že je to правда?* - Почему именно Россия послужила очагом ленинизма? *Proč se právě Rusko stalo ohništěm leninismu?* Делушка не умел даже читать. *Дідатек не уміл доконе амі біст.* V ruzných dvou příradech částice *разве*, *неужели* vyznačují různost větů; v dalších příradech částice se vztažují k větěným členům (imennou výřčká větěný člen Россия, *дуже* zesiluje větěný člen читатъ).

Podle původu mohou souviset se slovesy (např. *ведь* - *ведь* - *ведь* - *вэдъ*, *вэддѣ*, *бы* - *быть*, *вуч*, *вус*, *бу*...), *хоть* - *хотеть*, *тредас*, *аспой*), s příslovci (*еще*, *наддо жесть*, *к тому жесть*, *лишь*, *лишь бы*, *jen abych*, *abys*...), se zájmeny (*все*, *рожд*, *стале*; *то*, *праве*, *сиче*), se spojkami (*а*, *раке*, *а*; *да*, *ано*, *згогна*).

Podle postavení ve větě rozlišujeme:

1. Částice, které stojí před slovesem, ke kterému se vztažují (да, пусть, что за, давай, ну...), např. давай иди!; да здравствует мир!; пусть скájет!; что за безобразие!

2. Částice, které stojí za slovesem, k němuž se vztažují (же, ли, -ка, -то), např. расскажи же мне об этом; ты ли это сделал!; расскажи-ка нам, как это было!

3. Většina částic vyznačujících obecný ráz vět (např. *ведь*, *все*, *еще*, *уже*...) není vázána na určité místo: *Ведь скучно же это!*; *И ведь ничеро не сказаал.* Ерор Пáвлович, подем *ведь*? O postavení částice *бы* v. § 161.

Podle funkce dělíme částice na obsahové a citové.

Obsahové jsou nejrozsáhlejší a patří k nim zejména tyto částice:

1. přísvedčující: **да**, **так**, **апо**;
2. záporné: **не**, **не**, **ни**, **ани**, **нет**, **не**, **николи**;
3. tázací **а?**... — *Соде?*, *да?*, *ано?*, *скате́н?*, *ну?*, *оравда?*, *со?*, *да ну?*, *оравда?*, *не́йке?*, *ли (ль)?*, *зда́ира?*, *-ли?*, *ра́зве?*, *оравда*, *сорак?*, *неужели?*, *скате́н?*, *je to правда?*;
4. ukazovací: **вог**, *зде*, *та*, *там*, **вои**, *тамhle*; **это**, *то*;

5. zdůrazňující, příp. zpřesňující: **именно**, *праве*, **как раз**, *згогна*, *праве*, **приближительно**, *аси*, **точь-в-точь**, *навлас* a jiné;

6. omezující: **единственно**, *једине*, **лишь**, *јен*, **разве**, *леда*;

7. zesilující, příp. výřčkáci: **дуже**, *ани*, *доконе амі*, **же**, *але* (části je při překladu do češtiny vysilujeme vhodným slovesledem a intonací), *и*, *и*, *таке*;

8. modální částice vyznačující nejvzňnější odstínu možnosti a nutnosti, říání, rozkaz, hodnověrnost apod.: **бы** (**б**), *вуч*...; **ну**, *ну-ка*, *но так*, *но*; **ну же!**, *но так*, *но*; *но так!*; *лидове авбоь*, *снад*, *можна*, *кдог?*, *врди*, *ли*, *сје́зи*, *сова*, *една*, *ли*, *аси*, *сова*, *сје́зи*;

9. částice označující sízu mінění: **мог**, *прѣ*, *же*; **де**, *прѣ*; **декаать**, *прѣ*, *же* (декаать je částice na hranici spisovného jazyka).

Částice citových, např. **ведь**, *вэддѣ*, **ну** и *то* je *але!* **вог** *то-то*, *праве* *то*, *где там!*, *где рали!* se užívá hlavně ve větách zvolacích. Viz II, § 68 a násl.

Povahu částic mají **бы**, *бываго*, **да**, **пусть**, které jsou buď součástí tvarů složených (бы), nebo výřčků opisných.

Ромою částice slovo tvořených (**не**-, **ни**-, **кое**-, **-то**, **-либо**, **-ни-бүд**) tvoříme některá zájmena a příslovce (viz §§ 379—382).

Розн. -ся v tušíně je рїропоу, v. § 117.

CITOSLOVCE

Citoslovce (*междометия*) jsou neohledná slova, která vyjadřují city, náladu a vůli mluvčího, např. *О*, *ты несчастный!* *О*, *ты неšťастник!* - *Ага*, *попáгел!* *Аха*, *схит!* *се ртáчеки!* Svou podstatou se liší od všech slovních druhů; mají mnoho zvláštností v hláskovém skladu.

Citoslovce ve větě stojí samostatně nebo je výřčkové zcela samostatnou (v. II, § 138).

Rada ruských citoslovci svou podobou odprovídá obdobným českým, např. **а**, **а**, **ах!**, *ач!*, **ну**, *на*, **ага**, *ага*, **марш**, *марш*, **на**, *на*; *здалека* ne vždy se však shoduje jejich význam. Јен v některých příradech rozozpujeme téměй úplnou shodu v obou jazycích jak po stránce hláskové, tak i významové, např. **о**, *о*; **гм***, *гм*; **оно****, *оно*, **ага**, *ага*, **худо**, *худо*, **браво**, *браво* aј.

* Vyslov jako české *hm*.

** Vyslov *оуо* (sr. § 27).

Jinak překládáme rozmanitě; je to jednak proto, že některá ruská běžná citoslovce, např. **a**, **ax** na rozdíl od češtiny mohou označovat nálady a city různého druhu (**a** může být výrazem údivu, hrůzy, bolesti, rozhořčení, odporu, výhrůžky apod.), jednak proto, že jsou významově neobyčejně proměnlivé podle souvislosti větné i věcné. V zásadě platí, že ruské vyjadřování je mnohem citovější, což se projevuje nejen v hojnějším užívání citoslovcí, nýbrž i v jejich povaze.

Např. - *Ax!* Кстати! Не давал я вам вчера книг? *Když už jsem u toho. Nepůjčoval jsem vám вчера knihy?* - *A ну*, давай бумагу! *Tak, podej mi papír!* - Что с вами, чем вы так недовольны? — *A!* Говорить не хочу. *Co je s vámi, co se vám nelíbí?* — *Ale ani mluvit se mi nechce.* - Увидите, всё сделаю! — *Oй лу? Uvidíte, všechno udělám!* — *Jen aby!*

Kromě toho je velká skupina citoslovcí, která se neshodují s českými ani podobou, např. **ух!** ,*ah! och!*‘, **увь!** ,*běda!*‘, **атý** ergó, eě! ,*chyt ho!*‘ — povel psům, na honu; (**и!***) ,*ale, kdepak!*‘ apod.

Podle původu rozlišujeme citoslovce vlastní (např. **a!** ,*a!*‘; **o!** ,*o!*‘; **и!** ,*ale ale, kdepak!*‘; **ай** ,*au, já, jů!*‘) a výrazy citoslovečné povahy, vzniklé z jiných druhů slovních (nevlastní), např. **брось!** ,*nech toho! nechte toho!*‘, **вали!** ,*hybaj! tak dělej!*‘; **полно!** ,*dosti! konec!*‘, **тíше;** ,*ticho!*‘; **господи!** ,*bože! pro boha!*‘; **дудки!** ,*kdepak! houby!*‘

Podle obsahu se citoslovce dělí na citová (**ax!**, **ará!**, **ox!**, **oй!**) a rozkazovací (**на**, **эй;** **марш...**). Podle druhů citových hnutí a odstínů rozkazu můžeme je dělit dále (citoslovce vyjadřující radost, veselost, jásot, bolest, lítost, smutek, upozornění, povzbuzení, výzvu apod.).

Zvláštní skupina citoslovcí jsou citoslovce napodobující (onomatopoická), která napodobují nečlánkované zvuky (**мяу**, ,*mňau!*‘; **кукареку** ,*kikirikí!*‘, **ха-ха-ха** ,*chacha!*‘, **хлоп!** ,*bác!*‘; **бултых** ,*žbluňk!*‘ apod.).

*) Vyslov dlouze jako *í*.